

**تجارت اسلحه فرانسه در خاورمیانه
و تاثیر آن بر امنیت جمهوری اسلامی ایران**
محمدرضا موحدی^۱، علیرضا رضایی^۲، قاسم ترابی^۳
تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۶/۱۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۲۲

چکیده: فرانسه به لحاظ تاریخی و سیاسی همواره ارتباط تنگاتنگی با خاورمیانه داشته است. با اعلام راهبرد آمریکا در این منطقه، فرصت مناسب‌تری برای ورود قدرت‌های میانی همچون فرانسه برای گسترش مناسبات با کشورهای خاورمیانه فراهم شد و این کشور می‌کوشد اهداف سیاست خارجی در این منطقه را توسعه دهد. در پژوهش پیش‌رو این سوال مطرح می‌شود که تجارت اسلحه فرانسه در خاورمیانه چگونه امنیت جمهوری اسلامی ایران را تحت تاثیر قرار می‌دهد؟ می‌توان گفت گسترش روابط نظامی و امنیتی فرانسه با کشورهای عرب خاورمیانه از طرفی به برقراری توازن قدرت بین کشورهای عربی و اسرائیل و جلوگیری از گرایش به سلاح‌های کشتار جمعی با هدف تامین امنیت طرفین است و از جهتی دیگر موجب گسترش مسابقه تسلیحاتی در منطقه، گسترش شکاف و تنش منطقه‌ای بین کشورهای عربی و جمهوری اسلامی ایران نیز می‌شود. این مقاله با استناد به نظریه واقع‌گرایی نئوکلاسیک^۴ به بررسی تداوم وضع موجود در این منطقه پرداخته و بیان می‌دارد که تداوم تحکیم مناسبات بین کشورهای عربی با فرانسه و تداوم وضعیت موجود در منطقه به تقویت و تشدید ناامنی‌ها می‌انجامد و نتیجه آن اثرات منفی و مخرب بر امنیت جمهوری اسلامی ایران خواهد بود.

واژگان کلیدی: خاورمیانه، سیاست خارجی فرانسه، ایران، کشورهای عربی، تسلیحات

۱. دانشجوی دکتری روابط بین الملل، واحد همدان، دانشگاه آزاد اسلامی، همدان، ایران.
۲. دانشیار و عضو هیئت علمی، گروه علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، واحد همدان، دانشگاه آزاد اسلامی، همدان، ایران. (نویسنده مسئول)

Email: ir.alirezarezaei@gmail.com

۳. دانشیار روابط بین الملل، واحد همدان، دانشگاه آزاد اسلامی، همدان، ایران.

4. Neoclassical Realism

۱. مقدمه

فرانسه به عنوان یکی از اعضای دائم شورای امنیت سازمان ملل متحد که از توانمندی نظامی و بازدارندگی هسته‌ای بهره می‌برد و از جمله کشورهای است که پیوند تاریخی و سیاسی با خاورمیانه دارد و در حد فاصل بین جنگ جهانی اول و دوم نقش مهم و کلیدی در پیدایش نظم سایکس پیکو^۵ در خاورمیانه داشته است و بعضاً خود را پدرخوانده کشورهای هم‌چون سوریه و لبنان و برخی کشورهای شمال آفریقا می‌داند و سرنوشت مسیحیان این منطقه برای این کشور همواره اهمیت دارد.

فرانسه با توجه به شرایط جدید بین‌المللی و تهدیداتی که متوجه امنیت اروپا به ویژه از ناحیه گروه‌های تروریستی در خاورمیانه است و نیز بحران مهاجران و با درس گرفتن از اشتباهات گذشته می‌کوشد سیاست خارجی جدیدی در منطقه پیش گیرد. این سیاست خارجی جدید نشان از عمل‌گرایی مکرون دارد و بر دو پایه استوار باشد: ۱. اتخاذ موضعی مستقل‌تر هماهنگ با آموزه‌های مکتب گلیسم^۶ که ریشه‌های عمیقی در فرهنگ سیاسی این کشور دارد، اما به ویژه طی ده سال اخیر کمرنگ شده بود و ۲. تعهد به همگرایی اروپایی و تعمیق آن که به نوعی میراث میتران^۷ به شمار می‌رود و اعتقاد به این‌که فرانسه می‌تواند در قالب یک اتحادیه اروپای قدرتمند، نقش‌آفرینی بیشتری در صحنه بین‌المللی داشته باشد. در این راستا و با توجه به این‌که امنیت و اقتصاد از جمله اولویت‌های دولت جدید فرانسه می‌باشد، انتظار می‌رود که این کشور در تعاملات بین‌المللی خود رویه‌ای در جهت برقراری صلح و ثبات بیشتر و ایجاد فرصت‌های اقتصادی بیشتر در پیش‌گیرد که در هر دو این زمینه‌ها، جمهوری اسلامی ایران می‌تواند شریک قابل اعتمادی برای فرانسه باشد (ایزدی، ۱۳۹۶: ۳).

در پژوهش پیش‌رو این سوال مطرح می‌شود که تجارت اسلحه فرانسه در خاورمیانه چگونه امنیت جمهوری اسلامی ایران را تحت تأثیر قرار می‌دهد؟ می‌توان گفت گسترش روابط نظامی

5. Sykes-Pico

۶. فلسفه‌ای سیاسی برگرفته از عقاید شارل دوگل. گلیسم لزوماً به حزب‌های گلیست یا حتی فرانسه محدود نیست. اصول سیاسی گلیسم عبارت‌اند از ایجاد و حفظ دولتی متمرکز و نیرومند و بی‌میلی به پذیرفتن تعهدات بین‌المللی به زیان منافع ملی.

7. Mitterrand

و امنیتی فرانسه با کشورهای عرب خاورمیانه از طرفی به برقراری توازن قدرت بین کشورهای عربی و اسرائیل و جلوگیری از گرایش به سلاح‌های کشتار جمعی با هدف تامین امنیت طرفین است و از جهتی دیگر موجب گسترش مسابقه تسلیحاتی در منطقه، گسترش شکاف و تنش منطقه‌ای بین کشورهای عربی و جمهوری اسلامی ایران نیز می‌شود. این مقاله با استناد به نظریه واقع‌گرایی نئوکلاسیک به بررسی تداوم وضع موجود در این منطقه پرداخته و بیان می‌دارد که تداوم تحکیم مناسبات بین کشورهای عربی با فرانسه و تداوم وضعیت موجود در منطقه به تقویت و تشدید ناامنی‌ها می‌انجامد و نتیجه آن اثرات منفی و مخرب بر امنیت جمهوری اسلامی ایران خواهد بود.

۲. پیشینه و نوآوری

سنایی و طاهری مهر (۱۳۹۴) در پژوهش «تاثیر همکاری ناتو و شورای همکاری خلیج فارس بر امنیت جمهوری اسلامی ایران» به این موضوع پرداخته‌اند که همکاری ناتو و شورای همکاری خلیج فارس در منطقه با منافع ایران سازگاری ندارد و نگاه رایج در ایران به سیاست‌های ناتو به عنوان سازمانی که تحت نفوذ کامل آمریکا قرار دارد رویکردی تقابلی است. حضور نظامی کلیه اعضای درجه اول ناتو در خلیج فارس و دریای عمان و وجود پیمان‌های دفاعی متعدد آن‌ها با همسایگان جنوبی ایران و با کشورهای مستقل مشترک‌المنافع در شمال ایران در امتداد مرزهای ایران است و این امر می‌تواند به عنوان تهدیدی علیه امنیت جمهوری اسلامی ایران تلقی شود که این پیمان‌های دفاعی موجب نادیده گرفته شدن ایران و انزوای ایران ارزیابی می‌شود.

قربانی شیخ‌نشین (۱۳۹۱) در مقاله «خرید تسلیحاتی و همگرایی منطقه در خلیج فارس» (مطالعه موردی شورای همکاری خلیج فارس و ایران) می‌نویسد براساس نظریه وابستگی دلیل عدم همگرایی کشورهای خلیج فارس، وابستگی ساختاری آن‌ها در درون نظام قدرت‌های فرامنطقه‌ای و سرمایه‌داری است؛ بنابراین به دلیل وابستگی خارجی و خریده‌های کلان تسلیحاتی از غرب و همچنین مقاومت نامتقارن ایران برابر قدرت‌های فرامنطقه‌ای، همگرایی درون منطقه‌ای کمرنگ می‌شود هم‌زمان تنش‌های سیاسی، اقتصادی، قومی و اجتماعی تقویت و بی‌ثباتی سیاسی در منطقه حاکم می‌شود و سرانجام به واگرایی بیشتر و

شکست همگرایی در حوزه خلیج فارس می‌انجامد.

مراد پیری و مشتاقی (۱۳۹۹) در پژوهش «تهدیدات نظامی امارات متحده عربی و ملاحظات امنیتی - دفاعی جمهوری اسلامی ایران» بر این باور است که اجرای پروژه‌های مختلف ایران‌هراسی توسط کشورهای غربی و برخی رویدادهای منطقه‌ای و بین‌المللی، همواره برای ایجاد موازنه قوا با جمهوری اسلامی ایران است. در این میان امارات متحده عربی به دلیل اختلاف با ایران، بیش از دیگر کشورها به انجام رفتارهای تنش‌زا علیه ایران می‌پردازد. امارات با ارتقای توانمندی نظامی خود به کمک کشورهای غربی، به رویارویی با ایران در ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی، امنیتی و نظامی پرداخته‌است. این امر امنیت ملی ایران را با تهدید روبه‌رو نموده و به امنیتی شدن فضای منطقه انجامیده‌است. امارات با اجرای برنامه نوسازی نیروهای مسلح، واگذاری پایگاه‌های نظامی به نیروهای فرامنطقه‌ای، برگزاری رزمایش‌های مشترک، همکاری با ناتو، عادی سازی روابط با رژیم صهیونیستی و... در مجاورت مرزهای ایران، بر امنیت ملی ایران در ابعاد مختلف به ویژه بُعد نظامی تأثیر منفی بگذارد.

آذرشب و مومنی (۱۳۹۶) در مقاله «الزامات امنیت منطقه و استراتژی امنیتی ایران در خاورمیانه» عنوان می‌دارند که امنیتی‌سازی یکی از دغدغه‌های اصلی کشورهای منطقه خاورمیانه است. بسیاری از تهدیدات امنیتی ریشه در منطقه دارد کشورهای منطقه به این تهدیدات دامن می‌زنند و از سوی دیگر به دلیل ویژگی‌های ژئوپلتیک و منابع سرشار نفت در خاورمیانه قدرت‌های منطقه‌ای نقش چشم‌گیر و موثری در بروز تهدیدات امنیتی دارند. ایجاد امنیت منطقه‌ای مستلزم ساختاری مشارکت‌جویانه که بر پایه اعتمادسازی است، از این‌رو استراتژی امنیتی جمهوری اسلامی ایران برای دستیابی به امنیت در چارچوب تعامل سازنده با کشورهای منطقه امکان‌پذیر خواهد بود که این امر نیازمند تهدیدزدایی و غیر امنیتی‌کردن استراتژی امنیتی ایران در منطقه تبلور خواهد یافت.

جمالزاده و آقائی (۱۳۹۴) در پژوهش «تأثیر ایران‌هراسی در رقابت تسلیحاتی اعضای شورای همکاری خلیج فارس» آورده‌اند که در پی وقوع انقلاب اسلامی ایران منافع حیاتی طولانی مدت آمریکا در منطقه خاورمیانه با چالشی جدی مواجه گردید. از همین زمان پروژه ایران‌هراسی در محورهای گوناگون نظامی، سیاسی، اقتصادی و به خصوص تبلیغاتی و

رسانه‌ای در دستورکار کشورهای غربی و آمریکا قرار گرفت. یکی از مهم‌ترین و پرنفوذترین تأثیرات ایران‌هراسی ایجاد شورای همکاری خلیج فارس بود. فرضیه‌ی این نوشتار آن است که القای هراس از ایران برای به دست آوردن منافع اقتصادی بیشتر برای کشورهای غربی و آمریکا از طریق فروش تسلیحات به کشورهای حاشیه خلیج فارس است.

نوآوری پژوهش حاضر این است که برپایه نظریه واقع‌گرایی نوکلاسیک، فعالیت‌ها و کارکردهای تحکیم همکاری فرانسه به عنوان یک قدرت میانی با بازیگران منطقه خاورمیانه در بعد نظامی و تسلیحاتی ارزیابی می‌شود و به این سوال پاسخ می‌دهد که چگونه این فرآیند می‌تواند بر امنیت سایر دولت‌ها به ویژه ایران اثرات منفی بگذارد و راه‌گریز از شرایط موجود به چه عواملی بستگی دارد. هم‌چنین بر پایه این نظریه توضیح داده شده است که سیاست خارجی دولت فرانسه با چه رویکردی به فروش تسلیحات به کشورهای عربی روی آورده است و علاوه بر تأمین منافع اقتصادی به ملاحظات امنیتی خود نیز پاسخ داده است. در آثار ذکر شده بدین شیوه موضوعات مورد ارزیابی نشده است.

۳. چارچوب نظری؛

۳-۱. واقع‌گرایی نوکلاسیک

واقع‌گرایی نوکلاسیک عنوانی است که «گیدئون رز» به مجموعه‌ای از آثار در روابط بین‌الملل داده است که تبیین سیاست خارجی و فراتر از آن، در توضیح روابط بین‌الملل، از بسیاری از بینش‌های واقع‌گرایی استفاده می‌کنند و برآنند که «گستره و بلندپروازی سیاست خارجی یک کشور در وهله نخست ناشی از جایگاه آن در نظام بین‌الملل و به ویژه توانمندی‌ها بر سیاست خارجی غیرمستقیم و پیچیده است، زیرا فشارهای نظام باید از طریق متغیرهای میانی در سطح واحدها ترجمه شوند. به همین دلیل است که آن‌ها نوکلاسیک‌اند». توجه واقع‌گرایان نوکلاسیک بیش از هر چیز به قدرت است و قدرت را نیز مانند نواقع‌گرایان براساس توانمندی تعریف می‌کنند (مشیرزاده، ۱۳۹۰: ۱۲۹).

رنالیسم نوکلاسیک نشان‌دهنده پاسخی از درون مدرسه رئالیستی به بی‌علاقگی رئالیسم ساختاری والتز برای نظریه سیاست خارجی است. با توجه به این که اصول اساسی رئالیسم سیاسی را حفظ می‌کند، پاسخی واقع‌گرایانه است: دولت-ملت بازیگران اصلی

سیاست بین‌الملل هستند و مهم‌ترین ورودی رفتار آن‌ها محاسبه تعادل قدرت است. به این فرض، رئالیسم نئوکلاسیک دو اخطار مهم اضافه می‌کند: واکنش دولت به محرک‌های بین‌المللی ساده نیست. شکل و سرعت (باز)کنش یک دولت به ویژگی‌های جامعه و سیاست‌گذارانی بستگی دارد که به عنوان نوعی «کمبرندانتقال» بین رویدادهای بین‌المللی و رفتار سیاست‌ خارجی عمل می‌کنند (Rosa, Benati, Fordari, Longoni, 2020:5).

صورت‌بندی تازه نظریه واقع‌گرایی در قالب واقع‌گرایی نوکلاسیک متضمن پل‌زدن میان سیاست داخلی و سیاست بین‌الملل و به طور مشخص مرتبط ساختن ساختارهای داخلی به ساختارهای بین‌المللی است. گرچه به موجب نظریه واقع‌گرایی، بقاء نمایان‌گر هدف نهایی دولت است چگونگی دستیابی دولت به این هدف به گفته مایکل ماستاندو^۸، دیوید لیک^۹ و جان آیکنبری^{۱۰} بستگی به توانایی رهبران دولت برای «رویاری و فائق آمدن بر چالش‌های گروه‌ها و شرایط اجتماعی و حفظ پشتیبانی آن‌ها» دارد. رهبران دولت‌ها جویای اعمال کنترل بر منابع برای پیشبرد دستورکارهای بین‌المللی و داخلی خودشان و حفظ مشروعیت رهبری خود هستند.

از طرفی دولت‌ها می‌کوشند بر ثروت اقتصادی و توان فناوری خود بیفزایند تا از مزایای بین‌المللی و داخلی حاصل از آن بهره‌مند شوند. دولت‌ها به راهبردهای بین‌المللی موسوم به «استخراج بیرونی»^{۱۱} و «اعتباربخشی بیرونی»^{۱۲} متوسل می‌شوند. استخراج بیرونی اشاره به انباشت منابع از آن سوی مرزهای دولت مانند دستیابی به منابع یا بازارهای جهانی دارد که می‌تواند به کار حصول اهداف داخلی بیاید. منظور از اعتباربخشی بیرونی هم تلاش‌هایی است که رهبران برای بهره‌برداری از موقعیت اقتدارآمیز خویش در جامعه بین‌المللی به منظور تقویت موقعیت داخلی خودشان به عمل می‌آورند (دوئرتی، فالتزگراف، ۱۳۹۶: ۱۰۲-۱۰۱).

البته، واقع‌گرایان نوکلاسیک ساختار و آنارشی را همانند نواقح‌گرایان مهم می‌دانند و در سطح تحلیل از سطح خرد یعنی دولت عبور کرده و معتقدند در تحلیل سیاست بین‌الملل

8. Michael Mastando
9. David Lake
10. John Ikenberry
11. External extraction
12. External validation

باید از نگاه جامع تر و سیستمی تری استفاده کرد که در کنار عوامل ساختاری نظام بین الملل باید به عامل ذهن و غیرذهن و برداشت های متفاوت رهبران نیز توجه کرد.

به همین ترتیب واقع گرایان نوکلاسیک براین باورند که در تحلیل سیاست خارجی دولت ها سطح تحلیل واحدها و بازیگران دارای اهمیت است و عواملی مانند ساختار دولت و روان شناختی نخبگان نیز اهمیت است. به بیان دیگر اعتقاد و باورهای تصمیم سازان به شدت بر رابطه میان قدرت نسبی و سیاست خارجی اثرگذار است.

از طرفی، واقع گرایان نئوکلاسیک معتقدند رئیس دولت، وزرا و مقامات مسئول سیاست خارجی و امنیتی به بهترین وجه برای درک محدودیت های سیستمی و نتیجه گیری در زمینه منافع ملی مجهز هستند، زیرا آن ها در محل اتصال دولت و نظام بین الملل قرار دارند و از اطلاعات ممتازی که از دستگاه سیاسی-نظامی دولت به دست می آید، بهره می برند (Battistella, 2012: 17).

نوکلاسیک ها از آن جا که معتقد به امکان تغییر اولویت های دولت در گذر زمان و در نتیجه تعامل دولت ها با یکدیگر هستند، به نوعی که این اولویت ها محرک تصمیمات دولت هاست، به عقلانیت راهبردی باور دارند. از این رو این رویکرد به بلامنازع بودن تمایل تمام دولت ها به بقا اعتقاد ندارد. زیرا به نظر واقع گرایان نوکلاسیک کشورها همواره و در همه حال برپایه بدترین سناریو و حالت تصمیم گیری نمی کنند که مستلزم اولویت بخشید به استقلال- بقا بر نفوذ باشد. بلکه به جای تصمیم گیری بر پایه امکان تهدیدهای امنیتی بر مبنای احتمال آن ها برای امنیت ملی خود به اتخاذ تصمیم می پردازند. احتمال تهدیدهای امنیتی نیز در شرایط مختلف و بسته به عوامل گوناگون متفاوت است (حق شناس، ۱۳۹۲: ۱۳).

۴. اهمیت کشورهای عربی در سیاست خارجی فرانسه

با توجه به رویکردهای فرانسه در خاورمیانه، نظریه واقع گرایی نوکلاسیک به خوبی برنامه ها و اهداف سیاست خارجی این کشور را تبیین می کند و از این جهت تصمیمات دولت فرانسه با این نظریه بهتر قابل درک خواهد بود.

دولت فرانسه در کنار بریتانیا نقشی حیاتی در ترسیم خاورمیانه کنونی داشته اند، از این رو فرانسوی ها همواره به دنبال حفظ و افزایش ظرفیت های تاثیرگذاری دولت خود در منطقه خاورمیانه بوده است. نفوذ فرانسوی ها عموماً معطوف به منطقه شامات بوده و این کشور به

لحاظ سنتی جایگاه بالایی در سطح منطقه خلیج فارس نداشته است. سیاست‌های دولتمردان فرانسه از طریق برقراری مناسبات گسترده سیاسی و نظامی با برخی دولت‌های این منطقه هم‌چون رژیم غاصب صهیونیستی، امارات، قطر و عربستان سعودی نشان از بلندپروازی‌های پاریس جهت تثبیت موقعیت خود در خاورمیانه دارد (جلالی زاده، ۱۳۹۵: ۵).

در این جا لازم به یادآوری است توجه مکرون به منطقه عربی دارای سه دلیل اصلی است که عبارتند از: ۱- دلیل سیاسی، هدف آن حفظ ثبات نظام‌ها از فروپاشی و انعکاس آن بر امنیت ملی فرانسه است. ۲- اقتصادی، هدف آن امضای شرکت‌های راهبردی با کشورهای عربی از سوی صنایع دفاعی و نظامی فرانسه است. ۳- ژئوپلتیک، هدف آن تمرکز و گسترش نفوذ فرانسه در منطقه عربی و ایجاد یک جای پا در گذرگاه‌های بین‌المللی از طریق ایجاد پایگاه‌های نظامی هم‌چون پایگاه صلح در ابوظبی در دریای سرخ که توسط نیکولاسارکوزی راه‌اندازی شد و در این باره می‌توان به پایگاه جیبوتی اشاره کرد (عبدالعزیز، ۱۳۹۶: ۱).

فرانسه در راهبرد کلان سیاست‌خارجی، اعلام کرده که عمده نگرانی این کشور تا سال ۲۰۲۰ مربوط به منطقه خاورمیانه است، زیرا این حوزه از چهار بحران اصلی یعنی نزاع جاری عربی - اسرائیلی، تروریسم بر پایه اعتقادات اسلامی، ایده دستیابی به سلاح‌های کشتارجمعی و شکنندگی امنیت و ثبات کوتاه‌مدت و میان‌مدت داخلی کشورهای حوزه جنوب مدیترانه و برخی از کشورهای حوزه خاورمیانه رنج می‌برد. بر همین مبنا فرانسه تلاش خواهد کرد بیشترین اقدامات را برای مهار و رفع بحران‌های مذکور و نیز کاهش ضربه پذیری‌های امنیت ملی خود از این منطقه به انجام رساند. موضوعاتی که در گزارش استراتژی سیاست‌خارجی فرانسه موسوم به کتاب سفید^{۱۳} آمده، نشان می‌دهد یکی از مهم‌ترین اهداف این کشور گرایش‌های فراآتلانتیکی و سیاست جدید خاورمیانه‌ای فرانسه، اتخاذ سیاست توأمان آمریکاگرایی و عمل‌گرایی فرانسه در دیپلماسی جدید و تلاش این کشور برای افزایش نقش و جایگاهش در منطقه خاورمیانه است (تائب، ملاقدیمی، ۱۳۸۷: ۲۶-۲۷).

در همین راستا، مکرون از طریق به‌کارگیری ابزارهای نرم در سیاست‌خارجی برابر منطقه تلاش می‌کند تعدادی از اهداف را در خدمت منافع ملی فرانسه در بلندمدت محقق کند، به

شکلی که قدرت نرم فرانسه بر واقعیت روابط فرانسه با کشورهای عربی سایه انداخته و به شکل زیادی بر طبیعت ائتلاف‌ها، شراکت‌ها، همکاری‌های به دور از تنش و مداخله نظامی تأثیر گذاشت که در ادامه به ابزارهای این اثرگذاری اشاره می‌شود:

۱. ایجاد تصویری از پاریس باهدف بهبود چارچوب امنیتی آن برای ادغام در مستعمرات سابق به شکل مسالمت‌آمیزتر و کاهش خطر ائتلاف بر علیه آن با تلاش برای حفظ منافع تاریخی خود در منطقه که این امر در سفرهای دیپلماتیک بلندپایه به الجزایر مشاهده شد.

۲. تمایل به کنترل نگاه دیگران به فرانسه برای دستیابی به حمایت بین‌المللی برای تحرکات خود در این باره کشورهای که می‌توانند ارزش‌های جهانی مثل آزادی، حمایت از ثبات، مبارزه با تروریسم، دموکراسی و مخالفت با مداخله نظامی در مسائل داخلی کشورها را تحمیل نمایند، می‌توانند جایگاه تأثیرگذارتر و پیشرفته‌تری را در میان کشورها به خود اختصاص دهند.

۳. تأثیرگذاری برای گسترش معیارهای معین و رفتارها و مسائل مشترک با هدف ایجاد یک محیط خارجی به نفع دولت و تغییر آینده به نفع خود هم‌چون اتخاذ موضعی در مخالفت با جدایی اقلیم کردستان عراق و تأکید بر ضرورت حفظ وحدت سرزمین‌های عراق و اهمیت گفت‌وگو میان دولت مرکزی بغداد و اربیل که این امر در لغو محاصره اقلیم در پی سفر بارزانی به پاریس در ۲ دسامبر ۲۰۱۷ نقش داشت. هم‌زمان با این امر فرانسه با جدایی اقلیم کاتلونیا مخالفت کرد و از حکومت مادرید حمایت نمود، به شکلی که در این باره فرانسه ایده جدایی طلبی را به شکل کلی رد می‌کند و این امر نشانه موضع یکسان در برخورد این کشور با بحران‌های مشابه و به دور از معیارهای دوگانه است (عبدالعزیز، ۱۳۹۶: ۱).

۵. تأثیر پیامد تجارت اسلحه فرانسه در خاورمیانه بر امنیت ایران

خاورمیانه یکی از مناطق بسیار مسلح در جهان است که درگیری‌ها یا بن‌بست‌های متعددی دارد و بسیاری از کشورهای منطقه با آن مواجه هستند. تنش‌ها و بی‌ثباتی‌های جاری در مناطقی مانند یمن، سوریه و لیبی نشان‌دهنده این موضوع است که تا چه حد کشورهای خارجی به دنبال تأثیرگذاری بر تحولات این منطقه و به کارگیری از نیروهای نظامی خود و انتقال تسلیحات به شرکای محلی هستند. برخی استدلال کرده‌اند اهمیتی که دولت‌های خاورمیانه آشکارا به خرید تسلیحات بزرگ نسبت می‌دهند، با هدف ایجاد اعتبار بین‌المللی،

غرور و هویت ملی است. این‌ها انگیزه‌های قوی در منطقه‌ای است که مشروعیت سیاسی به طور گسترده مورد مناقشه ایجاد می‌کند؛ البته محیط جهانی رقابتی و بی‌ثبات می‌تواند عامل فزاینده‌ای برای افزایش خرید تسلیحات باشد، زیرا کشورهای منطقه به دنبال تنوع بخشیدن به تامین‌کنندگان تسلیحات خود هستند (Congressional Research Service, 2020:1-2).

از طرفی فرانسه فروش تسلیحات را به عنوان یکی از ابزارهای سیاست خارجی خود برای پیشبرد اهداف و تامین منافع ملی خود می‌داند که راه را برای توسعه سایر فعالیت‌ها باز می‌کند و در همین راستا برنامه راهبردی را تا سال ۲۰۲۵ تدوین کرده‌است. وزارت دفاع فرانسه در گزارش خود به مجلس درباره سیاست توسعه توان نظامی این کشور آورده‌است: «جهان به یک دوره متلاطم وارد شده‌است، تروریسم جهادی که به فرانسه مانند دیگر همسایگان اروپایی ضربه زده، در حال تجدید ساختار و گسترش به مناطق جدید و به طور هم‌زمان، اروپا شاهد بازگشت جنگ آشکار و تظاهرات مختلف است، هم‌چنین تمرکز بر چالش‌های بی‌سابقه از پایان جنگ سرد مانند: بحران مهاجرت، آسیب‌پذیری‌های مداوم در منطقه آفریقا، بی‌ثباتی پایدار در خاور نزدیک، شرق و میانه. در همین دوره، سیستم بین‌المللی ظهور یافته پس از جنگ سرد در حال تغییر به نظام چندقطبی که تحت سلطه بی‌ثباتی و غیرقابل پیش‌بینی بودن است. ادعای توان نظامی تعداد فزاینده‌ای از بازیگران قدرت مستقر یا در حال ظهور، مناطق پرتنش (خلیج فارس، آسیا) با سیاست‌های توازن قوا همراه شده‌است. این منطق رقابت برای دستیابی به منابع و کنترل فضاها، استراتژیک، مادی و غیرمادی را دنبال می‌کند. این تهدیدها و چالش فقط مربوط به فرانسه نیست، همه متحدها و شرکای فرانسه با این چالش روبرو هستند».

در این راستا، فرانسه مدعی شد مسئولیت‌های خود را در چارچوب اتحادیه اروپا و ناتو کاملاً بر عهده می‌گیرد و به شبکه مشارکت خود در سراسر جهان اعم از آفریقا، خاورمیانه یا آسیا و اقیانوسیه متکی خواهد بود، زیرا سیاست دفاعی و امنیتی فرانسه به ویژه بر پایه ایجاد همکاری دفاعی بر اساس توانایی و مشارکت عملیاتی با متحدها خود استوار است (Mackenzie, 2018:1).

با این حال فرانسه همکاری طولانی مدت را با کشورهای خاور نزدیک و خاورمیانه میانه در بسیاری از زمینه‌ها (اقتصادی، فرهنگی و آموزشی و غیره) دنبال کرده و توسعه داده

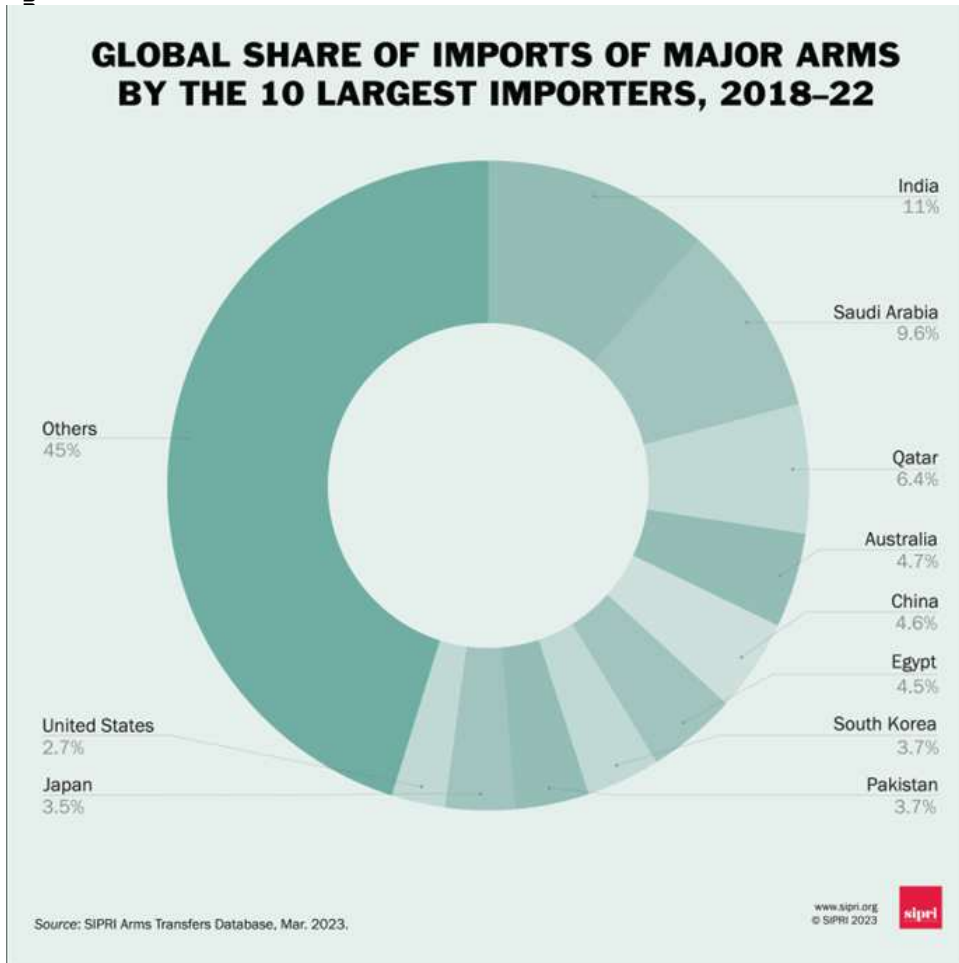
است. فراتر از این جنبه‌ها و از آنجا که منافع فرانسه در این منطقه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار و مستلزم ثبات این منطقه است، پاریس با چندین کشور خاورمیانه مرکز و پایگاه محلی نظامی تاسیس کرده است. فرانسه به عنوان بخشی از منافع امنیتی، به مسئولیت‌های خود در رابطه با حفظ صلح و امنیت بین‌المللی، عمل می‌کند و نیاز قانونی شورها به تسلیحات را به صورت قانونی تأمین می‌کند. بنابراین، فرانسه پس از حملات هوایی ۱۴ سپتامبر ۲۰۱۹ علیه سایت‌های نفتی «بقیق»^{۱۴} و «خریص»^{۱۵}، تصمیم گرفت به پدافند هوایی و ضد موشکی عربستان سعودی کمک کند که با استقرار یک گروه ویژه مجهز به رادارهای پیشرفته در پایان سال ۲۰۱۹ مبادرت ورزید. البته فرانسه مسئولیت‌هایی به عنوان عضو دائم شورای امنیت سازمان ملل متحد دارد و به تعهدات بین‌المللی خود، به ویژه معاهده تجارت اسلحه، خطرات انحراف فروش سلاح به اشخاص ثالث، استفاده از تسلیحات علیه غیرنظامیان احترام می‌گذارد و در این راستا غیرنظامیان متقاضی اسلحه که با قوانین بشردوستانه بین‌المللی مغایرت دارد، تحت کنترل دارد (Ministère de la defense, 2020:1).

البته فرانسه از فروش سلاح به کشورهای خاورمیانه مانند عربستان سعودی، امارات و بحرین سود می‌برد، کشورهایی که مسئول نقض حقوق بشر هستند و با تشکیل ائتلاف مخالف علیه حوثی‌های یمن در حال جنگ هستند. در چنین درگیری‌هایی، سلاح‌های فرانسوی به جای حالت تدافعی، بی‌چون و چرا برای اهداف تهاجمی استفاده می‌شوند و در به خطر افتادن جان غیرنظامیان نقش اساسی دارد. علی‌رغم ادعای دولت فرانسه مبنی بر وجود شفافیت در مورد مجوز فروش اسلحه به کشورهای خاورمیانه، باید به عواقب احتمالی سلاح‌های صادر شده به خاورمیانه توجه داشت که این مسیر صلح و امنیت منطقه‌ای، اثربخشی بر وضعیت داخلی کشورهای مصرف‌کننده این تسلیحات و اقدامات آنان در مواجهه با رعایت حقوق بشر، انحراف مصرف‌کنندگان از این تسلیحات به صورت غیرمجاز را به خطر می‌اندازد (adhrb.org, 2020:1).

14. Abqaiq
15. Khurais

۱. نمودار بزرگترین وارد کنندگان تسلیحات از سال ۲۰۱۸-۲۰۲۰

مقاله

منبع: (sipri.org,2023:1)

براساس آمار منتشر شده، فرانسه پس از آمریکا و روسیه، سومین صادرکننده بزرگ تسلیحات در جهان شناخته شده است. ارزش صادرات تسلیحات نظامی این کشور در سال ۲۰۲۱ در مجموع به ۱۱/۷ میلیارد یورو رسید و این میزان در سال ۲۰۲۲ به رکورد

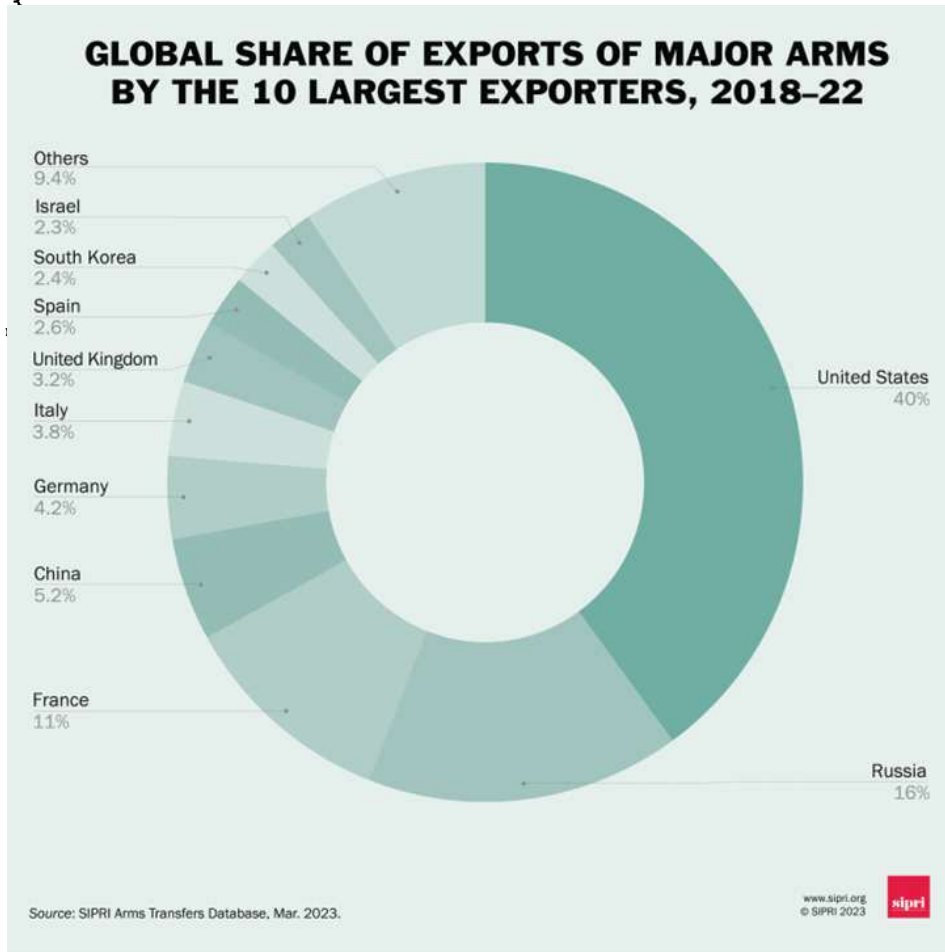
۲۷ میلیارد یورو رسیده است. این رشد درآمد به دلیل خرید ۸۰ فروند هواپیمای جنگی رافال^{۱۶} توسط امارات بود، خریدی که به تنهایی حدود ۱۶ میلیارد یورو از کل درآمد فرانسه از فروش تسلیحات را نشان می‌دهد.

این در حالی است که ۶۴ درصد از سفارش خرید تسلیحات از فرانسه در سال ۲۰۲۲ به منطقه خاورمیانه اختصاص دارد و امارات متحده عربی و عربستان سعودی در میان کشورهای واردکننده تسلیحات فرانسوی پیشتاز هستند. طی ده سال گذشته (۲۰۱۳-۲۰۲۲) چهار واردکننده اصلی تسلیحات فرانسوی در منطقه امارات، مصر، قطر و عربستان سعودی هستند. عربستان سعودی با رقم ۱۶۵ میلیون یورو در سال ۲۰۲۲ بیشترین حجم خرید تسلیحات نظامی را داشته که این رقم با روند نزولی همراه بود زیرا در سال ۲۰۲۱ عربستان سعودی ۳۸۱ میلیون یورو و ۷۰۴ میلیون یورو در سال ۲۰۲۰ از فرانسه اسلحه و ادوات نظامی خریداری کرده بود (Schnitzler, 2023: 1).

البته سیاست صادرات تسلیحات فرانسه دو هدف دارد: «کمک به امنیت بین‌المللی» و ایجاد «یک صنعت فرانسوی و اروپایی در درازمدت» که جاه‌طلبی‌های استراتژیک را برآورده کند، به همین دلیل است که از زمان آغاز درگیری بین روسیه و اوکراین، کمک نظامی فرانسه به اوکراین ۴۵۰ میلیون یورو و سفارشات تسلیحاتی کی‌یف از پاریس در سال ۲۰۲۲ بالغ بر ۱۱۸/۶ میلیون یورو برآورد شده است (Les Echos, 2023: 1).

¹⁶ Rafale

۲. نمودار بزرگترین صادرکننده تسلیحات در جهان از سال ۲۰۱۸-۲۰۲۰

منبع: (sipri.org,2023:1)

پاریس در سال ۲۰۲۱ چهار قرارداد کلان برای فروش جنگنده با مصر (به ارزش نزدیک به چهار میلیارد یورو)، کرواسی (به ارزش یک میلیارد یورو)، یونان (به ارزش دو میلیارد و ۵۰۰ میلیون یورو) و امارات عربی متحده (به ارزش ۱۶ میلیارد یورو) امضا کرد که از قرارداد فروش جنگنده‌های رافال به

امارات به دلیل مبلغ بالای آن به عنوان «قرارداد قرن» یاد می‌شود (یورونیوز فارسی، ۲۰۲۲: ۱).
 منفعت اصلی این قراردادها به شرکت‌های بزرگ صنایع نظامی و هوانوردی در فرانسه مانند داسو^{۱۷}، ام‌بی‌دی‌ای^{۱۸}، سافران^{۱۹} و گروه تالس^{۲۰} می‌رسد. دیگر شرکت‌هایی که از برنامه فرانسه در زمینه فروش سلاح منتفع می‌شوند ۴۰۰ شرکت پیمانکاری هستند که در تولید جنگنده‌های رافال نقش دارند. هرچند توجه اصلی در زمینه قراردادهای خارجی صنعت نظامی و هوانوردی فرانسه متوجه جنگنده‌های رافال بوده است، اما صادرات فرانسه محدود به این هواپیماهای نظامی نمی‌شود. به عنوان مثال «ایرباس هلیکوپترز»^{۲۱} که شاخه تولید بالگرد در شرکت ایرباس محسوب می‌شود قرارداد ارزشمندی با امارات عربی متحده برای فروش بالگرد به این کشور بسته است. ارزش این قرارداد بین ۷۵۰ تا ۸۰۰ میلیون یورو تخمین زده می‌شود. این در حالی است که شرکت «ام‌بی‌دی‌ای» سامانه‌ای دفاعی به ارزش ۳۰۰ میلیون دلار به مصر فروخته است، شرکت نکستر^{۲۲} نیز موفق به عقد قراردادهایی برای فروش ادوات توپخانه‌ای به جمهوری چک، عربستان سعودی، دانمارک، اندونزی، مراکش و تایلند شده است (همان).

درگیری‌های این منطقه، یک محرک و انگیزه مهم در معاملات تسلیحاتی به شمار می‌رود و در نتیجه مداخله‌های خارجی در درجات مختلف تشدید شده است. اختلافات همیشگی بین اسرائیل و برخی کشورهای عربی و ایران آشکارترین درگیری در منطقه است. کشورهای ثروتمند خلیج فارس در پی جنگ یمن، سوریه و لبنان، وارد رقابت تسلیحاتی منطقه‌ای شده‌اند. برنامه هسته‌ای مناقشه‌آمیز ایران و جنگ‌های نیابتی در همسایگی این کشور یکی دیگر از عوامل مهم دیگر در پدید آمدن تصور از نوعی تهدید است که افزایش معاملات تسلیحاتی در منطقه را در پی داشته است. جنگ‌های منطقه‌ای در این منطقه به رقابت تسلیحاتی در رقابت جهانی برای هژمونی دامن زده است. این شرایط در نتیجه فراوانی منابع نفت، گاز، مواد معدنی و همچنین اختلافات ژئوپلیتیک تشدید شده است. از این رو، قدرت‌های بزرگ که این وضعیت را ابزاری برای رقابت می‌دانند، به طور مشابه در تشدید درگیری‌ها در منطقه موثر هستند (پونیا، فیناد، ۲۰۲۲: ۱).

17. Dassault
18. MBDA
19. Safran
20. Thales
21. Airbus Helicopters
22. Nexter Systems

۱-۵. ایران هراسی و تجارت اسلحه در خاورمیانه

از لحاظ تاریخی محیط امنیتی و سیاسی خاورمیانه همیشه مملو از درگیری و تضاد بوده است. درگیری‌ها و تضادهای اساسی این منطقه نشأت گرفته از نقشه‌های قدرت‌های استعماری، تقسیمات ارضی و مرزی کشورهای این منطقه بوده و در اکثر مواقع منطقه خاورمیانه و خلیج فارس در صدر اخبار سیاسی و بین‌المللی دنیا قرار دارد. نکته دیگر نگرانی کشورهای عرب حوزه خلیج فارس از برتری نظامی ایران پس از هشت سال جنگ تحمیلی است که آن‌ها را مجاب کرده تا با خرید تسلیحات، قدرت نظامی خود را ارتقا دهند.

ایران هراسی در معنای ترس مفرط و غیرعقلانی از ایران، به خصوص با بزرگ‌نمایی ایران هسته‌ای کاربرد دارد. ایران هراسی پروژه راهبردی است که براساس آن ایران به عنوان تهدیدی بزرگ در منطقه و هم‌چنین تهدیدی برای صلح و امنیت جهانی مطرح و به عنوان یک متغیر مزاحم و بازیگر آشوب‌ساز در نظام بین‌الملل به تصویر کشیده می‌شود. ایران‌هراسان مدعی هستند که ایران به دنبال دستیابی به سلاح‌های کشتار جمعی است که اسرائیل به شدت از دستیابی ایران به انرژی هسته‌ای احساس خطر می‌کند و به دولت آمریکا فشار می‌آورد تا هرچه سریع‌تر فعالیت هسته‌ای ایران متوقف کند. محورهای ایران‌هراسی و جنگ روانی رسانه‌های غربی علیه ایران را به طور کلی می‌توان در هفت مورد خلاصه کرد: ۱- القای دسترسی ایران به سلاح‌های هسته‌ای، ۲- حمایت ایران تروریسم، ۳- نقض حقوق بشر در ایران، ۴- القای تهاجمی بودن فناوری‌های دفاعی ایران، ۵- دخالت ایران در امور کشورها، ۶- اسلامی و افراطی بودن نظام سیاسی ایران، ۷- القای مخالفت ایران با صلح و ثبات منطقه‌ای (صادقی، رحیمی، ۱۳۹۷: ۷۸-۴۵).

از مهم‌ترین اهداف ایالات متحده و سایر کشورهای تولیدکننده تسلیحات در منطقه به ویژه در خلیج فارس دامن‌زدن به مسابقه تسلیحاتی و فروش هر چه بیشتر جنگ‌افزار در جهت تأمین منافع این قدرت‌ها است. از دیگر موضوعات استراتژیک که ایران در منطقه با آن مواجه است، مسابقه تسلیحاتی است. مسابقه تسلیحاتی نتیجه چیره‌خواهی در منطقه است. پس از فروپاشی شوروی استراتژی آمریکا مبتنی بر ایجاد توازن قوا در منطقه و جلوگیری از ظهور قدرت سلطه‌طلب در منطقه، زمینه‌ساز مسابقه تسلیحاتی بوده است. خلیج فارس منطقه‌ای است که برای سلاح‌های پیشرفته جنگی بسیار اشتهاآور است. منطقه‌ای که مخالفت‌های سیاسی موجود به تداوم مسابقه تسلیحاتی منجر شده است (ذوالفقاری، ۱۳۸۴: ۱۲).

البته برنامه هسته‌ای مناقشه‌آمیز ایران و جنگ‌های نیابتی در همسایگی این کشور یکی دیگر از عوامل

مهم دیگر در پدید آمدن تصور از نوعی تهدید است که افزایش معاملات تسلیحاتی در منطقه را در پی داشته است. کشورهای شمال آفریقا مانند لیبی، الجزایر و مراکش نیز به طور پیوسته در این رقابت تسلیحاتی سهمیم بوده‌اند. برآوردهای «سیبری» حاکی از افزایش ۶۴ درصدی واردات تسلیحات الجزایر در مقایسه با سطوح ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۵ بوده و این در حالی است که در سال‌های ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۰ الجزایر و مراکش ۷۰ درصد از کل واردات تسلیحات اصلی آفریقا را به خود اختصاص دادند (پونیا، فیناد، ۲۰۲۲: ۱).

جنگ‌های منطقه‌ای در منطقه منا^{۲۳} به رقابت تسلیحاتی در رقابت جهانی برای هژمونی دامن زده‌اند. این شرایط در نتیجه فراوانی منابع نفت، گاز و موادمعدنی و همچنین اختلافات ژئوپلیتیک تشدید شده است. از این رو، قدرت‌های بزرگ که این وضعیت را ابزاری برای رقابت می‌دانند، به طور مشابه در تشدید درگیری‌ها در منطقه درگیر هستند و شورای امنیت سازمان ملل به وضوح در انجام وظایف خود در قبال این درگیری‌ها ناتوان است (همان).

ضعف قدرت ملی همسایگان ایران در پرتو ایران‌هراسی سبب شده است تا این کشورها برای حفظ نظام سیاسی خود از یک دشمنی که در هم‌جواری آنان قرار گرفته است، به روابط گسترده با قدرت‌های فرامنطقه‌ای و ایجاد پیمان‌های سیاسی - امنیتی روی آورند که نتیجه این مسأله استقرار نیروهای بیگانه در منطقه و پیچیدگی بیشتر مسائل منطقه‌ای شده است. مهم‌ترین نمونه همگرایی دولت‌های منطقه با قدرت‌های فرامنطقه‌ای در پرتو ایران‌هراسی، شکل‌گیری ائتلاف چرخ- پره‌ای است که یک ائتلاف ضد ایرانی در منطقه با مدیریت قدرت‌های فرامنطقه‌ای است.

بر این اساس، در وضعیت کنونی ائتلافی علیه ایران و در اثر هراس واقعی و تصویری از ایران در منطقه شکل گرفته است که در آن، غرب، اعراب و اسرائیل به دلایلی مشترک و متفاوت، ایران را تهدید، تصور می‌کنند و با هراس به کنش‌های آن می‌نگرند و از همین رو است که ائتلافی علیه ایران شکل داده‌اند. این ائتلاف را می‌توان چرخ- پره‌ای نامید، به آن معنا که ایالات متحده به مثابه چرخ و محور ائتلاف عمل می‌کند و اسرائیل با همراهی با آن، به پره‌های این ائتلاف شکل می‌دهند و

23. Middle East and North Africa

(منا) اصطلاحی است که برای نامیدن کشورهای عمده تولیدکننده نفت که در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا قرار دارند، به کار می‌رود.

سعی در موازنه‌گری برابر ایران دارند. همین امر کمک کرده است تا مسابقه تسلیحاتی در خاورمیانه تشدید شود و همین امر به چرخه اقتصادی آمریکا و کشورهای اروپایی تولید کننده سلاح کمک شایانی کرده، در عوض این رقابت تسلیحاتی محیط ناامنی را برای کشورهای خلیج فارس و ایران ایجاد کرده است (امینی، ۱۳۹۸: ۲۰۴-۱۸۷)

به واقع ایران‌هراسی به این دلیل شکل گرفت که با ساخت دشمنی قوی و تهدیدآمیز بودن آن، کشورهای حوزه خلیج فارس از تهدیدهای رژیم صهیونیستی دور شده و ایران به عنوان دشمنی جدی معرفی شود که چنین حالتی منافع آمریکا، رژیم صهیونیستی و متحدانش را تامین می‌کند. رویکرد واقع‌گرایانه کشورهای عرب منطقه نشان داده است که علاوه بر تقویت توان نظامی و تسلیحاتی می‌کوشند با سایر همسایگان خود با ایجاد اتحادهای امنیتی به دنبال مقابله با ایران‌هراسی و تامین امنیت یکپارچه خود باشند که همین امر کمک کرده است مسابقه تسلیحاتی در خاورمیانه تشدید شود و همین امر به چرخه اقتصادی آمریکا و کشورهای اروپایی تولیدکننده سلاح کمک شایانی کرده باشد، در عوض این رقابت تسلیحاتی محیط ناامنی را برای کشورهای خلیج فارس و ایران ایجاد کرده است.

نتیجه‌گیری

در این پژوهش راهبرد تجارت اسلحه فرانسه در منطقه خاورمیانه و نحوه ارتباط این کشور با دولت‌های عربی و تأثیرات آن بر روی امنیت جمهوری اسلامی ایران مورد بررسی قرار گرفت. در ابتدا به نگاه و رویکردهای سیاست خارجی فرانسه در قبال کشورهای عربی بررسی شد. این‌که بالاترین وابستگی کشورهای عربی در خرید تسلیحات نظامی از فرانسه است که عربستان سعودی و امارات متحده عربی دو کشور با بالاترین سهم خرید تسلیحات از فرانسه شناخته شده‌اند و فرانسه جزو بزرگترین صادرکننده ادوات نظامی به خاورمیانه شناخته شده است. حضور نظامی فرانسه در خاورمیانه و تاسیس پایگاه نظامی در امارات و تجهیز عربستان به سامانه موشکی نشان می‌دهد که برقراری امنیت کشورهای عربی برای فرانسه در مقابله با تهدیدات و تامین منافع بلندمدت این کشور اهمیت دارد، تا از این مسیر بتواند هم در کنترل تنش‌های منطقه‌ای و دفع تهدیدات در خاورمیانه موثر باشد و هم زمینه گسترش مناسبات اقتصادی را برای مبادلات بیشتر ایجاد کند. از طرفی کشورهای پرنفوذ عربی پس از تجربه داعش، جنگ داخلی سوریه و بحران یمن دریافته‌اند که عبور از تنش‌های منطقه‌ای از مسیر نظامی و رویکردهای تقابلی قابل تحقق نیست، اما در کنار بالابردن توان نظامی خود و ایجاد اتحاد با قدرت‌های فرامنطقه‌ای همانند فرانسه دریافته‌اند، گسترش و تحکیم مناسبات سیاسی،

اقتصادی و بهره‌گیری از فناوری‌های نوین کشورهای توسعه‌یافته، منافع بلندمدت و امنیت همه‌جانبه آنان را بهتر تامین می‌کند. این نکته‌ای است که جمهوری اسلامی ایران از آن غفلت دارد و خود را درگیر تنش‌های گسترده و فرسایشی در منطقه کرده و از سیاست‌خارجی توسعه‌گرا غافل شده است. در حقیقت تداوم چنین رویکردی سبب انزوای سیاسی و انفعال همه‌جانبه ایران می‌شود که بر روی امنیت آن در همه ابعاد تأثیرگذار خواهد بود، طولانی شدن تحریم‌های اعمال شده علیه ایران بر سر پرونده هسته‌ای و تقویت برنامه ایران‌هراسی در منطقه و عدم توجه به کاهش تنش در سیاست‌های منطقه‌ای هزینه‌های تحمیلی به ایران را دوچندان کرده است. براساس همین رویکرد و تحلیل شرایط این پژوهش راهکارهایی به منظور عبور از بحران‌های موجود در خاورمیانه در جهت ارتقای امنیت جمهوری اسلامی در همه ابعاد و خنثی‌سازی انزوای ایران پیشنهاد می‌شود که توجه به آن می‌تواند در آینده راه‌گشا باشد:

۱. تقویت راهبرد سیاست تنش‌زدایی ایران در برنامه‌ها و اهداف سیاست‌خارجی به ویژه در خاورمیانه؛
۲. حل و فصل اختلافات بین دولت‌های عربی و ایران در حوزه خلیج فارس؛
۳. حل و فصل پرونده هسته‌ای ایران، بازشدن گره تحریم‌ها به جهت رفع پروژه ایران‌هراسی در منطقه؛
۴. تقویت مناسبات اقتصادی گسترده با کشورهای عربی به عنوان عاملی برای کاهش تنش‌های سیاسی و تلاش برای ایجاد اعتمادسازی در روابط دو و چندجانبه؛
۵. تقویت دیپلماسی علمی در منطقه خاورمیانه با کشورهای عربی؛
۶. توسعه همکاری‌های زیست‌محیطی بین کشورهای منطقه خاورمیانه؛
۷. تشکیل یک سازمان بین‌المللی همکاری‌های منطقه‌ای در خاورمیانه با مشارکت ایران و کشورهای عربی.

منابع

۱. امینی، علیرضا (۱۳۹۸). بررسی عوامل مؤثر در شکل‌گیری ایران‌هراسی در غرب پس از انقلاب اسلامی، فصلنامه مطالعات سیاسی، سال یازدهم، شماره ۴۴، تابستان.
۲. ایزدی، پیروز (۱۳۹۶). سیاست‌خارجی دولت جدید فرانسه: نزدیکی با واقعیت‌ها. مجله مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام، گزارش شماره ۳۰۰، تیر.

۳. یونیا، شروتی. فیناد، مارک (۲۰۲۲). خاورمیانه در چرخه باطل درگیری و فروش تسلیحات.

<https://mdeast.news/2022/02/23/%D8%AE%D8%A7%D9%88%D8%B1%D9%85%DB%8C%D8%A7%D9%86%D9%87-%D8%AF%D8%B1-%DA%86%D8%B1%D8%AE%D9%87-%D8%A8%D8%A7%D8%B7%D9%84-%D8%AF%D8%B1%DA%AF%DB%8C%D8%B1%DB%8C-%D9%88-%D9%81%D8%B1%D9%88%D8%B4-%D8%AA%D8%B3>

۴. تائب، سعید، ملاقدیمی، علیرضا (۱۳۸۷). گرایش های فرآتلانتیکی و سیاست جدید خاورمیانه ای فرانسه، دانشنامه حقوق و سیاست، شماره ۸، بهار و تابستان.

۵. جلالی زاه، سید مجتبی (۱۳۹۵). بررسی روند آینده سیاست خارجی فرانسه در نظام جهانی، ماهنامه پژوهش ملل، دوره دوم، شماره ۱۳، دی.

۶. حق شناس، محمدرضا (۱۳۹۲). واقع گرایی نوکلاسیک: از سیاست بین الملل تا سیاست خارجی، فصلنامه سیاست خارجی، سال بیست و هفتم، شماره ۳، پاییز.

۷. دوئرتی، جیمز، فالتزگراف، رابرت (۱۳۹۶). نظریه های متعارض در روابط بین الملل، مترجمین وحید بزرگی، علیرضا طیب (تهران: نشر قومس، چاپ هشتم).

۸. ذوالفقاری، مهدی (۱۳۸۴)، پیامدهای حضور آمریکا در منطقه، روزنامه رسالت، ۲۶ اسفند.

۹. صادقی، سید شمس الدین. رحیمی، احمد (۱۳۹۷). پروژه ایران هراسی و منافع مالی مجتمع های نظامی-صنعتی غرب در منطقه خلیج فارس، فصلنامه روابط خارجی، سال دهم، شماره اول، بهار. صص ۷۸-۴۵.

۱۰. عبدالعزیز، آیه، (۱۳۹۶). افزایش نفوذ فرانسه در منطقه عربی، ترجمه شورای راهبردی روابط خارجی ایران. <https://www.scfr.ir/fa/?p=5513>

۱۱. مشیرزاده، حمیرا (۱۳۹۰). تحول در نظریه های روابط بین الملل. سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها (سمت).

۱۲. یورونیوز (۲۰۲۲). حقوق بشر یا سود اقتصادی؛ فرانسه به کدام کشورها سلاح می فروشد؟ <https://parsi.euronews.com/my-europe/2022/04/08/economic-benefit-in-price-of-human-rights-to-which-countries-france-sell-its-weapons>

13. Arms Sales in the Middle East: Trends and Analytical Perspectives for U.S. Policy, 2020. **Congressional Research Service.** <https://crsreports.congress.gov.R44984>
14. Battistella, Dario (2012). "Raymond Aron, réaliste néoclassique" <https://www.erudit.org/fr/revues/ei/2012-v43-n3-ei0321/1012811ar/>

15. Dispatch on French Arm Sales to the Gulf Region,2020. <https://www.adhrb.org/2020/05/dispatch-on-french-arm-sales-to-the-gulf-region>
16. International arms transfers(2023). <https://www.sipri.org/research/armament-and-disarmament/arms-and-military-expenditure/international-arms-transfers#>
17. Les Echos (2023). Les exportations d'armes françaises atteignent un pic en 2022. <https://www.lesechos.fr/industrie-services/air-defense/les-exportations-darmes-francaises-atteignent-un-record-1965619>
18. Mackenzie, Christina (2018). France reports 30 percent jump in arms sales for 2018. <https://www.defensenews.com/global/europe/2019/06/05/france-reports-30-percent-jump-in-arms-sales-for-2018/>
19. Ministère des Armées (2020). Rapport au Parlement 2020 sur les exportations d'armement de la France. <https://www.defense.gouv.fr/actualites/articles/exportations-d-armement-le-rapport-au-parlement-2020>
20. Rosa, Paolo. Benati, Stefano. Fordari, Paolo. Longoni, Gian Marco(2020). Neoclassical realism and Italy's military behaviour, 1946–2010: a combined dyad/nation analysis. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/2474736X.2020.1770103>
21. Schnitzler, Gaspard (2023). Analyse du Rapport au Parlement 2023 sur les exportations d'armement de la France <https://www.iris-france.org/177727-analyse-du-rapport-au-parlement-2023-sur-les-exportations-darmement-de-la-france/>